Giriş

ALEXIS WICK — MATTHEW HARPSTER — ALEXIS RAPPAS

Su, Doğu Anadolu yaylalarındaki pınarlardan tutun Ege'nin değişken kıyılarına ve Kilikya Ovası'nın bataklıklarına kadar, her daim Anadolu'nun insani ve ekolojik peyzajını şekillendirmiştir. Elinizdeki derleme, başlığından da anlaşılacağı üzere, *Anadolu'nun Su Dünyalarını*—yalnızca doğal çevreler olarak değil, aynı zamanda kültürel, politik ve hayali mekânlar olarak—bütüncül bir şekilde ele alıyor. Burada bir araya getirilen bölümler nehirleri, gölleri, denizleri ve diğer su sistemlerini tarihsel süreçlerin edilgen sahne dekorları olarak ele almak yerine, onlara ve oluşturdukları yaşam dünyalarına Anadolu'nun geçmişini, bugününü ve geleceğini yaratan aktörler olarak yaklaşıyor.

Kıtaların ve imparatorlukların kesişme noktasında yer alan Anadolu, uzun bir süredir karmaşık hidrolojik yapısıyla tanımlanıyor. Burası, akarsuların emperyal ihtirasları beslediği, hareketliliğe ve değiş tokuşa olanak sağladığı ve yerel kozmolojilerin gelişmesine katkıda bulunduğu bir bölgedir. Yine de su kıtlığının, su üzerindeki hâkimiyetin ve çekişmelerin uzun zamandır süregelen sosyal örgütlenme, dini uygulama ve çevresel etkileşim modellerini şekillendirdiği bir coğrafyadır. Tarihçileri, arkeologları, antropologları, siyaset bilimcileri ve coğrafyacıları bir araya getirerek hazırlanan bu son derece disiplinlerarası nitelikteki derleme, tarihöncesinden modern döneme uzanan süreçte Anadolu'da suya atfedilen çoklu anlamları ve suyun maddeselliğini sorguluyor. Ölçekleri ve uzmanlıkları aşarak emperyal planların, kutsal su kaynaklarının ve mevsimsel taşkın yataklarının, deniz ticaretinin, tatlı su ritüellerinin ve ulusalcı mitlerin yaşam tarzlarını, belleği ve siyasi iktidarı nasıl şekillendirdiğinin izini sürüyor. Bu çalışmalar bir bütün olarak ele alındığında, su-politik iç içeliklerin akademide giderek daha fazla kabul görmesinin bir yansımasıdır: Suyun, durmadan değişen mavi tonlarıyla, yalnızca insan yaşamının sürdürülmesini sağlama biçimlerini değil, aynı zamanda hangi şekillerde sembolik kurguları, ideolojik ufukları ve ekolojik sınırları kaydettiğini de ifade eder.

Bu derleme, Anadolu'yu araştırmanın merkezine alarak çevresel tarih, altyapı teknopolitiği ve mekânsal beşeri bilimler alanlarındaki daha geniş kapsamlı tartışmalara farklı bir katkı sunuyor. Suyla ilişkili yaşam dünyalarının derin ve çeşitli tarihlerinin resmini çizerek, suyu evrensel bir ortam olarak değil; her daim bir yerin belirli arazileri, zamansallıkları ve gerilimleri tarafından şekillendirilen—ve onları şekillendiren—bölgesel olarak yerleşik bir madde olarak konumlandırmayı amaçlıyor. Hedefimiz, Anadolu'nun geçmişini suyla ilişkili bir perspektiften ele alan araştırmacıları bir araya getirmek ve bu bölgeyi şekillendirmelerine rağmen tarihyazımında sıklıkla göz ardı edilen denizleri, nehirleri, gölleri ve sulak alanları analitik çerçevenin odağına yerleştirmektir. Nitekim ister Türkiye'den ister başka bir yerden bakalım, Anadolu fikrinin kendisi *kara*yla ve köylü figürü, arı dil, ideal köy, yöreye ait özellikler (*terroir*), ulusal toprak gibi onun pek çok niteliğiyle ilişkilendirilme eğilimindedir. Aslında bu sembollerin çoğu, Anadolu'yu yakından tanımlayan su peyzajlarından—bazen sözcüğün gerçek anlamıyla deniz ve nehir peyzajları—çok daha uzaklarda yer alan Orta Asya'nın hepten iç kısmında kalan yerleri çağrıştırıyor.

Bu geleneksel görüşün aksine, Anadolu'nun belirli bir bölgesinin su unsurundan, muhtemelen coğrafi unsurların büyük bölümüne kıyas-

la daha derin şekilde etkilendiğini ve aslında onun kalıcı izlerini taşıdığını öne sürüyoruz: su, Anadolu'nun hem çevresini belirlemiş hem de sahip olduğu toprak parçasını oluşturmuştur. Dünya haritasına göz gezdirmek, biraz kabataslak da olsa net bir fikir verecektir. Anadolu, su yollarınca çepeçevre kuşatılmış ve nüfuz edilmiş bir ada-kıta görünümündedir: Güneyde Akdeniz, kuzeyde Karadeniz, batıda Boğazlar'ın yanı sıra Ege ve Marmara Denizleri, doğuda Van Gölü ile Dicle ve Fırat kaynakları ve yayılan kara kütlesine nüfuz eden çok sayıda nehir, göl ve bataklık. Binlerce yıl boyunca bu çok sayıdaki su yolu, söz konusu özgün yerin yapısını belirlemiştir. Yaşamlarını toprağın üzerinde sürdürdüler; sayelerinde bu toprak buğday, kereste, tütün, yün, çay ve diğer pek çok şeyin üretildiği yer olarak başka bölgelerdeki yaşamların sürdürülmesine yardımcı oldu.

Eskiçağ insanlarının (Ksenofon'un aktardığına göre) "*Thalatta*, *thalatta*" nidalarından, rekabet halindeki Yunan ve Türk milliyetçilerine ve Britanyalı, Fransız ve İtalyan sömürgecilere kadar Anadolu, denizler, kıyılar, göller ve nehirler üzerindeki iddialar, buradaki pek çok halkın ve düşüncenin gündelik yaşamında önemli rol oynadı. Birkaç örnek açıklayıcı olacaktır: Sakarya Nehri hem Gordion (Büyük İskender'in meşhur Gordion düğümünü kestiği yer) antik kentinin tarihinde hem de Kurtuluş Savaşı'nda merkezi bir öneme sahiptir; Boğaziçi, Eskiçağ coğrafyası ve mitolojisinde (İo, İason, Khares ve Dareios isimleriyle ilişkilidir) olduğu gibi günümüz siyasetinde de (özellikle ancak yalnız onunla sınırlı kalmamak üzere ünlü Montrö Sözleşmesi) ön plandadır. Dahası, genellikle doğru kabul ettiğimiz ayrımların derinlemesine analiz edildiklerinde o kadar da net sınırlara sahip olmadığını dikkate almak son derece önemlidir. Örneğin, sahildeki popüler kozmopolit ve dış dünyaya açık kentler (İstanbul, İzmir vb.) de iç kesimlerdeki geleneksel ve içe dönük olduğu varsayılan bölgelere yakından bağlı ve bağımlıydı.

Anadolu'nun tarihini anlama çabasında, suyu merkeze alan bakış açısından halen çok az yararlanılıyor. İnsani bilimlerdeki denizlerle ve çevreyle ilgili yeni yönelimleri temel alan bu kitap, karayla tam bir karşıtlık içinde değil de kolayca sınıflandırılamayacak bir tür ilişkisel hibritlik çerçevesinde ele alınan akışkan bir Anadolu'nun tarihini araştırmak üzere, Tunç Çağı'ndan Dijital Çağ'a uzanan çeşitli dönemleri araştıran arkeologları, tarihçileri ve diğer akademisyenleri bir araya getiriyor. Nehrin bitip denizin başladığı veya kıyı suları ile kıyının birbirinden ayrıldığı yerler, genellikle ilk bakışta göründüklerinden daha karmaşıktır. Bir başka deyişle, neyin sucul neyin karasal olduğunu saptamak her zaman kolay değildir; özellikle çökme ve alüvyonlanma gibi doğa olayları çizdiğimiz sınırları önlenemez bir biçimde değiştirir. Hatta, su her ne kadar çoğunlukla bir tür sembolik sınır işlevi görse de çeşitli kıyıları ve yakaları ayırmak yerine genellikle onları birbirine bağlar. Sucul olana odaklanmak, herhangi bir coğrafi ya da çevresel determinizme geri dönüş anlamına gelmez çünkü burada sucul'dan kastımız suyun güç, imar, maneviyat, ulaşım, sulama, kimlik ve sınır belirleme gibi insan, toplum ve doğa bilimlerinin kesişme noktasında bulunan alanlarla olan iç içeliğidir. Hedef, yine karasal ve sucul, tatlı su ve deniz suyu, tarihöncesi ve tarihi şeklindeki basit ikilikleri aşarak Anadolu ve Akdeniz'in nehir ve denizlerinin tarihöncesi dönemleri üzerine yapılan güncel çalışmaları takip etmektir.

Anadolu'nun Su Dünyaları, son zamanlarda beşeri ve sosyal bilimlerde yaşanan denize yeniden yönelişin veya "dönüşün" merkezinde yer alıyor. Bu yeni eğilim, eşit ölçüde önemli olan çevresel ve mekânsal yönelimlerle birlikte, materyalizmin "maddesel" boyutu (doğa, çevre, coğrafya, toplum, ekonomi) sorgulayan bir biçimini yeniden keşfetmeye çalışmıştır. Buradaki mekânsallık daha çok, araştırma alanının doğrudan bir parçası olarak görülür; böylece çevresel ve coğrafi etkenlerin, sosyal ve kişisel ilişkilerin, kültürel ve siyasi yapılanmaların ve de dilsel ve kavramsal geleneklerin hepsi karmaşık şekillerde birbiriyle kesişir ve ilişkisel, çoğul ve dinamik bir tarihsel sürecin oluşturulmasına katkıda bulunur. Bu genel çerçevede; denizlerin, okyanusların, göllerin ve nehirlerin merkezi rolünün (yeniden) keşfedilmesi, disiplinlerin köklü bir şekilde dönüşmesi-

ne ön ayak olmuştur.[1] Bu yaklaşım, Branisław Malinowski'nin Trobriand Adası sakinleri üzerine yaptığı çalışma gibi yirminci yüzyılın ilk yarısında Pasifik Havzası'nda yapılan az sayıda antropolojik çalışmada ortaya konmuştu.[2] Fernand Braudel, Akdeniz'de geleneksel olarak kabul edilen özne ve nesne rollerini tersine çevirince akademi bu alanda hız kazandı.[3] Braudel, insanların yerine akışkan unsuru tarihsel anlatının baş aktörü olarak konumlandırmış ve ulusal olarak dayatılan, kültüre göre şekil verilen ve bölgesel olarak sınırlandırılan tarihyazımına başarılı bir şekilde karşı çıkmıştır. O dönemden günümüze insanlarla ve çevrelerindeki denizlerle ilgili yeni tarihsel, sosyolojik, coğrafi ve antropolojik çalışmalar filizlenmiştir. Örneğin, K. N. Chaudhuri'nin Hint Okyanusu hakkındaki 1985 tarihli çalışmasını, Anthony Reid'in 1988 ve 1993'te Güneydoğu Asya adaları üzerine yazdığı iki ciltlik eseri takip etmiştir.[4] Çok geçmeden Martin Lewis ve Kären Wigen, *Myth of Continents* adlı eserlerinde ve sonrasında yazdıkları 1999 tarihli bir makalede, denizlerin dünya genelinde yeni bir mekânsal hiyerarşi oluşturduğunu savunmuşlardır.[5] Bu yeni yaklaşım, denizlere dönüşün yenilikçi karakteriyle bir araya geldiğinde halkların, yerlerin, fikirlerin ve malların karşılıklı bağlantısallığına ve iç içeliklerine vurgu yapmasıyla bölgesel emellere odaklanmış geleneksel ulus-devlet paradigmalarına doğrudan meydan okumuştur. Ve bu sav, saflığını korumuş kökenlerin varlığına ilişkin mitlere ve ulusalcı ideolojilerin merkeziliğine tam bir zıtlık oluşturmuştur. Aynı zamanda, liman kentlerinin çokkültürlü tonları ve buralardaki çokdilli topluluklar, merkeziyetçi devletin tekrenkli bakış açısını ve denize aşina olmayanların etnik-dilsel özgünlüklerini gölgede bırakmaya başlamıştır. Nitekim, deniz saf bir kaynak yahut kirletilmemiş bir doğal ortam değildi; Paul Gilroy ve David Armitage'ın kaleme aldığı Atlas Okyanusu'nun sömürgeci ve kapitalist tarihleri ve Philip Steinberg'in 2001 tarihinde yayımlanan *The Social Construction of the Ocean* adlı eseri bunu vurgulu bir şekilde ortaya koymuştur.[6] Şüphesiz Braudel'in 1949 tarihli *La Méditerranée* çalışmasının teşvikiyle ortaya çıkan bu yeni yönelimde, Akdeniz'in köklü tarihi ve konu üzerine yapılmış zengin akademik çalışmaların varlığı da etkili olmuştur.[7] 1972'den ve kitabın İngilizce olarak basılmasından bu yana, denizin coğrafi ve kavramsal bir mekân olarak ele alındığı onlarca çalışma yayımlanmıştır; bunlar arasında Sarah Arenson'ın 1990 tarihli *Encircled Sea* adlı eseri, David Abulafia'nın 2003 tarihli *The Mediterranean in History* adlı eseri, Nicholas Purcell ve Peregrine Horden'ın 2000 tarihli *The Corrupting Sea* adlı eseri ve William Harris'in 2006 tarihli *Rethinking the Mediterranean* adlı eseri yer alır.[8]

1 Tarih biliminde denizlere odaklanan yaklaşımın daha ayrıntılı bir tarihçesi için, bkz. Alexis Wick, *The Red Sea: In Search of Lost Space* (Oakland: The University of California Press, 2016), özellikle 5. bölüm: "Thalassomania: Modernity and the Sea."

2 Bu saha çalışması ve tema üzerine yapılmış çok sayıda yayın arasından en ilgi çekici olanı şüphesiz ki şu ünlü eserdir: *Argonauts of the Western Pacific* (Londra: Routledge, 1922).

3 Fernand Braudel, *La Méditerranée et le monde méditerranéen à l'époque de Philippe II* (Paris: Armand Colin, 1949).

4 K. N. Chaudhuri, *Trade and Civilisation in the Indian Ocean: An Economic History from the Rise of Islam to 1750* (Cambridge: Cambridge University Press, 1985); Anthony Reid, ed., *Southeast Asia in the Age of Commerce, 1450–1680*, I. ve II. ciltler (New Haven: Yale University Press, 1988, 1993).

5 Martin Lewis ve Kären Wigen, *The Myth of Continents: A Critique of Metageography* (Berkeley: University of California Press, 1997); Martin Lewis ve Kären Wigen, "A Maritime Response to the Crisis in Area Studies," *The Geographical Review* 89, no. 2 (Nisan 1999): 161–68.

6 Paul Gilroy, *The Black Atlantic: Modernity and Double Consciousness* (Cambridge: Harvard University Press, 1993); David Armitage, "The Red Atlantic," *Reviews in American History* 29 (2001): 479–86; Philip Steinberg, *The Social Construction of the Ocean* (Cambridge: Cambridge University Press, 2001).

7 Braudel, *La Méditerranée.*

8 Fernand Braudel, *The Mediterranean and the Mediterranean World in the Age of Philip II*, çev. Siân Reynolds (Berkeley: Uiversity of California Press, 1972); Sarah Arenson, *The Encircled Sea: The Mediterranean Maritime Civilisation* (Londra:

Elinizdeki çalışma, bu değerli öncülerin üzerine cesurca inşa edilmiştir. Hem Anadolu'nun kültürünün, siyasetinin ve hayal gücünün nehir, göl ve denizle ilişkili alanlara sahip bir yer olarak nasıl tanımlanabileceğini hem de bu sucul perspektifi daha geniş bir akademik yönelim çerçevesinde değerlendirdiğimizde neden Anadolu'ya görece nadir olarak uygulandığını sorguluyor. Şüphesiz ki Ömür Harmanşah'ın *Of Rocks and Water* adlı eseri, bu konuyu 2014 yılında gündeme getirerek Anadolu'daki suyla ilişkili alanları İran'dan Mezoamerika'ya uzanan daha geniş bir tarihöncesi bağlama oturttu.[9] Ardından Bilkent Üniversitesi *Anatolian Rivers between East and West: Axes and Frontiers* başlıklı bir çalıştaya ev sahipliği yaptı;[10] Anadolu nehirleri üzerine düzenlenen bu çalıştayın ortak organizatörlerinden biri olan Anca Dan'ın, bu kitabın çıkış noktası olan sempozyumun katılımcılarından biri olduğunu ayrıca belirtmek gerekir. Ne var ki onların fikirlerini, girişimlerini ve düşünme biçimlerini dahil etmekle kalmayıp başka nelerin yapılabileceğini de soruyoruz. Anadolu kıyılarındaki kısmen ve tamamen su altında kalmış arkeolojik alanlardan elde edilen veriler, onlarca yıldır araştırmalara konu olmaktadır ve yakın zamanda bölgedeki göller üzerinde de benzer çalışmalar yürütülmeye başlamıştır. Peki, bu külliyatı kuramsallaştırır ve yorumlarken nasıl geleneksel yaklaşımın ötesine geçebiliriz? Anadolu'nun su alanlarını tarihsel süreçler için edilgen birer sahne dekoru düzeyine indirgemek yerine onları ön plana alan gündemler nasıl benimsenebilir ve uygulanabilir? Elinizdeki çalışmada derlenen bölümlerin de gösterdiği üzere, bölgenin sucul ya da hidrolik açıdan karmaşık bir yapıya sahip olması emperyal ihtirasları beslemiş, hareketliliği ve değiş tokuşu olanaklı kılmış ve yerel kozmolojilerinin yaratımına zemin hazırlamıştır. Bu kitap suyun, beraberinde getirdiği yaşam dünyalarından hareketle, Anadolu'nun geçmişlerinin ve bugünlerinin oluşmasında etkin bir unsur olduğunu ortaya koymayı amaçlıyor.

Ayrıca denizlere yönelişin bölgedeki arkeoloji, tarih ve hatta siyasette post-ulusal (hatta kimilerine göre post-kolonyal) bir yaklaşıma geçilmesiyle aynı döneme rastlaması tesadüf sayılmaz. Bu yönelimin ardındaki mantıklı sebep, aslında oldukça yeni ortaya çıkan farklılıkları (ulusal kimlik, ırksal ayrımlar veya bölgesel sınırlar gibi) uzak geçmişe yansıtma eğiliminin ötesine geçmektir. Bırakın Roma veya Hitit topraklarını, Osmanlı veya Bizans topraklarının iç ve dış sınırları dahi, bu tür diğer imparatorluk oluşumlarında görüldüğü üzere, ardıl devletlerde olduklarından çok daha esnekti.

Bu çalışmada, yeniden keşfedilen (her ne kadar görece de olsa) bu akışkanlığı, coğrafi kaderciliğe veya kültürel özcülüğe düşmeden fakat aynı zamanda hem mekânın hem de geleneğin anlam yaratma ve yaşamı oluşturma açısından merkeziliğini dikkate alarak Anadolu'nun ve onun birçok su dünyasının tarihi hakkında düşünmek için bir fırsat olarak görüyoruz. Sosyal ve ekolojik çöküşün kapıda olduğu bir bölgede ve hatta dünyada, bu her zamankinden daha acil bir meseledir.

Disiplinlerarası yaklaşımımızla arkeologların, tarihçilerin, coğrafyacıların, siyaset bilimcilerin ve antropologların içgörüleri için bir diyalog zemini yaratıyoruz. Bu, Tunç Çağı'ndan Dijital Çağ'a uzanan bir dönemi kapsadığı için, aynı zamanda son derece artzamanlı bir yaklaşımdır. Bu kapsamlı perspektif, elinizdeki kitabın temel önermesini, yani suyun Anadolu ve buradaki topluluklar için her daim merkezi bir öneme sahip olduğunu hem doğrulamamızı hem de incelikli bir şekilde ele alabilmemizi mümkün kılıyor. Yarımadayı çevreleyen üç deniz, burayı 50'den fazla doğal gölün kapladığı ve sularının 100'den fazla nehir tarafından boşaltıldığı bir "ada-kıta" haline getirmektedir. Öyle ki Gelina

Constable, 1990); David Abulafia, ed., *The Mediterranean in History* (Londra: Thames & Hudson, 2003); Peregrine Horden ve Nicholas Purcell, *The Corrupting Sea: A Study of Mediterranean History* (Oxford: Blackwell, 2000); William Harris, ed., *Rethinking the Mediterranean* (Oxford: Oxford University Press, 2005).

9 Ömür Harmanşah, ed., *Of Rocks and Water: Towards an Archaeology of Place* (Oxford: Oxbow, 2014).

10 Bkz. http://bilnews.bilkent.edu.tr/workshop-explores-the-role-of-ana/.

Harlaftis'in de bu derlemedeki makalesinde hatırlattığı üzere talasoloji (deniz çalışmaları), limnoloji (göl çalışmaları), potamoloji (nehir çalışmaları) ve de aktoloji (kıyı çalışmaları) gibi hidrolojinin tüm alt alanları burada inceleyecek bir dolu malzeme bulabilir. Bununla birlikte, Anadolu'nun çeşitli toplulukları suyu hiçbir zaman salt biyolojik veya ekonomik bir kaynak olarak görmemiştir. Su, salt faydacı veya idari olanı aşan etkileşim biçimlerini gerektiren, N. İlgi Gerçek'in ifadesiyle "yaşamsal, arındırıcı, tedavi edici ve iletken bir madde" olarak da algılanmıştır. Bugün bile fiilen, Caterina Scaramelli'nin tabiriyle, "H_2O soyutluğu"na indirgenmiş olan su, bir zamanlar modern öncesi dönemde taşıdığı çoklu kültürel ve manevi anlamlardan tamamen yoksundur. Max Weber'in ünlü ifadesine ironi içeren bir atıfla Anadolu'daki suya dair "büyülenme" (*enchantment*) olarak adlandırılabilecek bu esneklik, kitabın geleneksel tarzda kronolojik bir şekilde düzenlenmesini zorlaştırıyor. Bu ilerleme, daha çok Anadolu'nun büyük ölçüde karasal olduğuna dair geleneksel temsillere meydan okumaya yönelik ortak bir epistemolojik hedefin etrafında dönen, eşmerkezli dörtlü bir daire dizisi olarak düşünülebilir. Müge Durusu-Tanrıöver ve Faisal Husain'in kaleme aldığı bölümler, bunların her biri Anadolu'ya ve onun suyla olan ilişkisine dair *longue durée* (uzun sürece dayanan) varsayımlarla yüzleşmesi bakımından bu dairelerin en genişini oluşturuyor. Cildin ilk bölümünü oluşturan Durusu-Tanrıöver'in makalesi, Hitit İmparatorluğu'nun (MÖ on yedinci ve on ikinci yüzyıllar) kıyısız bir devlet olduğu yönündeki yaygın kanıyı, bilginin kaynağı olarak devlet arşivlerine ağırlıkla başvurulmasına bağlıyor. Yazar, aksine Kilikya kıyısındaki Kizzuwatna gibi yerel perspektifler dahil edildiğinde, belirgin bir şekilde "suyla etkileşim içinde olan" ve "suya bağımlı" bir Hitit İmparatorluğu tablosunun ortaya çıktığını gösteriyor. Diğer taraftan, Husain kendine ayrılan bölümde Dicle ve Fırat'ın Anadolu için yaşamsal nehirler olarak resmedilmesinin anakronik bir yaklaşım olabileceğini öne sürüyor. On dokuzuncu yüzyılın ortalarına ve Dicle ile Fırat'ta akıntının ters yönünde seyahat etmeyi mümkün kılan buharlı gemilerin icadına kadar Anadolu'nun bu iki efsanevi nehir için kesinlikle hayati önem taşıdığını; ancak bunun tersinin doğru olmadığını savunuyor. Bölgede yaşayan toplumlar, alternatif su kaynaklarının bolluğu nedeniyle pastoralizm veya tarım için bu sulara pek de ihtiyaç duymamıştır; nitekim Anadolu "Orta Doğu'nun en sulak bölgelerinden" biri olmuştur ve olmayı da sürdürmektedir. Bu, "doğal kaynaklar" hakkındaki mevcut stratejik düşüncenin geçmişin köklü biçimde farklı olan modellerine uygulanmaması gerektiğine yönelik çok yerinde bir hatırlatmadır.

Sunulan katkıların oluşturduğu ikinci en geniş daire ise, Anadolu tarihindeki su ve siyasi güç diyalektiğini inceliyor. Gelina Harlaftis ve Akın Sefer'in ikisi de denizin Osmanlı İmparatorluğu'nun ekonomik ve siyasi gücü elinde bulundurması ve bu gücü yaygınlaştırması açısından taşıdığı kritik önemi vurguluyor. Bir yanda Avrupa'nın denizci imparatorlukları ile diğer yanda karasal olduğu iddia edilen Osmanlı İmparatorluğu arasındaki geleneksel ama artık giderek daha fazla karşı çıkılan ayrımın aksine, her iki yazar da idarecilerin Osmanlı'yı sağlam bir deniz gücüne dönüştürmenin önemini nasıl kısa sürede kavradıklarını ortaya koyuyor. Gelina Harlaftis, Anadolu'nun "bir ada" olarak görülmesi önerisini ciddiyetle ele alıyor ve "Anadolu Filosu" olarak adlandırılan filonun 1890 yılında Osmanlı donanmasının %20'sini oluşturduğunu belirtiyor. Akın Sefer de benzer şekilde, Osmanlı donanmasının gelişiminin ekonomi ve işgücü alanlarındaki taşma etkilerini inceliyor. Söz konusu süreçte artbölgedeki kaynaklar, İmparatorluğun resmiyette "kıyı bölgeleri" haline gelen yerlerine yoğun bir şekilde yönlendirilmiştir.

Antonis Hadjkyriacou, aynı yaklaşımla, yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin stratejik yönelimlerinin kesinlikle toprak merkezli olduğu bir dönemde Yunan Bağımsızlık Savaşı'nın 1944 yılında bir Türk donanma subayı tarafından kaleme alınan tarihine ışık tutuyor. Yunan "İsyanı"nı "Osmanlıların karada kazanıp denizde kaybettiği bir savaş" olarak ele alan bu kitabın Türkiye'nin yakın dönemdeki Mavi Vatan doktrininde somutlaşan deniz yayılmacılığı iddialarının yapı taşı olduğunu ileri sürüyor.

Suyun kolektif kimliklerin ifadesinde ne derece rol aldığı, üçüncü bir makale dizisini birbirine bağlayan ana temadır. N. İlgi Gerçek, Durusu-Tanrıöver'in Hitit İmparatorluğu'nda suyun önemini yeniden düşünmeye yaptığı davete paralel olarak, söz konusu siyasi oluşumun tebaası için "nehirler, kaynaklar, dereler ve göletler gibi su ve su kütlelerinin [sahip oldukları] kutsal ve ayinsel peyzajların inşasında ve algılanmasındaki" önemini ortaya koyuyor. Gerçek, bu anlamda suyun farklı dünyalara ve farklı zamansallıklara açılan bir geçit işlevi gördüğünü ileri sürüyor.

Yine aynı şekilde Jean-François Pérouse, karasal bir kent olarak tasarlanan ancak "15 farklı derenin buluştuğu hidrografik bir yakınsama havzasında" yer alan Ankara'nın Türkiye'nin başkenti olarak seçilmesinin yeni bir ulusal benlik duygusunun oluşturulmasında sahip olduğu önemi inceliyor. Aynı argüman çerçevesinde Ahmet Conker, Türkiye'nin Güneydoğu bölgesinde devletin inşa ettiği hidroelektrik santrallere ve barajlara gösterilen mevcut direncin, terimin geleneksel anlamıyla yalnızca ekonomik ya da siyasi olmadığını; devlet hidropolitiğiyle, yani yerel halk ile su arasındaki ilişkinin baskı yoluyla tekrardan tasarlanmasıyla yüzleşmekle ilişkili olduğunu öne sürüyor.

Anadolu toplulukları ve sucul olan arasındaki ilişkilerde devamlılıklar gözlemlenebilirken derlemede yer alan makalelerin hepsinde modern kapitalizmin ve onun uygulayıcısı olan bürokratik ulus-devletin dönüştürücü gücü etrafında bir görüş birliğinin oluştuğu anlaşılmaktadır. Söz konusu görüş, bu cildin son iki bölümünde özellikle ele alınmakta ve yukarıda bahsettiğimiz eşmerkezli dairelerden sonuncusunu oluşturmaktadır. Caterina Scaramelli, Kızılırmak Nehri Deltası üzerine yaptığı araştırmasında yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin Güneydoğu Avrupa'dan gelen göçmenlerin iskânı için arazi açmak üzere bataklıkları ıslah etmesiyle, suyu topraktan başarılı bir şekilde ayrıştırmanın ve sulak alanları kanalize edilmiş su yollarına feda etmenin modern devlet inşasını meşrulaştırmaya hizmet ettiğini öne sürüyor. Fakat bu tür çabalar, "çamurun bakımını yapmanın cinsiyete dayalı emeği" ile karakterize edilen liminal bir dünya olan sulak alanları tamamen yok edememiştir. Elinizdeki cildin kapanış bölümünde Christina Luke, arkeolojik ve metinsel kanıtları seferber ederek bir zamanlar Marmara Gölü'nün kendisi olan "Cennet" kavramını yeniden düşünmeye ve onu aynı anda hem insanlara hem bitkilere hem de hayvanlara ait bir alan olarak yeniden tesis etmeye çağırıyor. Göl, Gördeş ve Demirköprü barajlarının inşasından sonra giderek kurumuş; su mitleri ve tanrıları onu terk etmiştir. Luke'un katkısı ve umuyoruz ki bu cildin tamamı, bir zamanlar modern öncesi dönemde yaptığımız gibi, suyu "ontolojik olarak çoklu" (Scaramelli) şekilde yeniden düşünmeye, ona çoklu kültürel ve hatta belki de manevi anlamlar atfetmeye ve okyanuslar, denizler, göller ve nehirlerle olan ilişkileri düşüncesiz yağmacılığın ötesine geçecek şekilde yeniden hayal etmeye bir davet niteliğinde olacaktır.